

AİLENİN KORUNMASINDA SOSYAL GÜVENLİK VAKIFLARININ ROLÜ

Zahit GÖNENCAN

Aile toplumun nüvesidir.

Hücreler sağlam kaldıkça toplum hayatının sağlıklı devam edeceği şüphesizdir.

Bu temel yaklaşımı genelleştirirsek, bir milleti ayakta tutan temel değerler ancak sağlıklı bir aile zemininde yeşerebilir ve nesilden nesile ulaşabilir.

Geleceğimizin teminatı olarak gördüğümüz, gözbebeğimiz çocuklarımızın da ancak sağlıklı ve sağlam bir aile yuvasında yetişebileceği şüphesizdir.

Bu nedenle *Aile*, özellikle yaşadığımız zaman diliminde büyük önem taşıyan, kutsal bir kurumdur.

Tüm bu sebepler dikkate alınarak UNESCO'ca 1994 yılı *AİLE YILI* olarak ilan edilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce Vakıf Haftası'nda "*Aile*"nin konu olarak gündeme getirilmesi ise, son derece isabetli bir karar olduğu kanısını taşımaktayım.

İslami yaşam tarzı içinde temeli sağlam esaslara dayanan Türk Ailesinin ne yazık ki Batı kaynaklı etkilerle dejenere edilmek istendiği şu aşamada, Ailenin her yönü ile değerlendirilerek görüşlerin ortaya konulması olumlu sonuçları ortaya koyacaktır.

Açıklamaya çalıştığım bu temel yaklaşımlar içinde tebliğimde, Ailenin Sosyal Güvenlik Bakımından Korunması ve Sosyal Güvenlik Vakıflarının Bu Korunma İçindeki Rolü hususunda görüşlerimi dile getirmek istemekteyim.

Bu bakış açısından Ailenin sosyal güvenlik bakımından korunmasını iki temel noktada toplamak mümkündür;

Birinci nokta, ailenin geçim şartlarının korunması,

İkinci nokta, ailenin sağlık bakımından korunması.

Bu iki noktayı kendi içinde irdelediğimizde sosyal güvenlik içinde ailenin korunmasının sistemin genel yapısına uygun olarak geniş halk kitlelerinin değil de belirli kesimin, yani çalışanlar ile hak sahibi kişilerden oluşan aile birliğinin korunduğu sonucunu çıkartmak mümkündür.

Ancak, burada amaçlanan kapsam, sosyal güvenlik sistemine uygun olarak belirli bir kesime dahi' yönelse, bu kesimin uygulama alanının genişletilebildiği ölçüde arzu edilen hedefe ulaşılabilceği tesbitinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Çünkü sosyal güvenlik, çalışanların uzun vadeli yani geçim şartlarına yönelik korunma programları ile kısa vadeli sağlık bakımından korunma programlarını içeren bir sistemler bütünüdür.

Her ne kadar sosyal güvenlik kavramını bu dar açı dışında geniş alanda yorumlayarak sosyal yardım programlarını da ortaya koymak mümkün olmakla birlikte, tebliğde daha çok sosyal sigorta ve ek sosyal sigorta hakların içinde ailenin korunması haklarını incelemeye almakta sonuç bakımından fayda görmekteyiz.

Ülkemizde uygulanan sosyal sigorta programları primli sisteme dayandırılmıştır. Bu primli sistem için-

de oluşan sosyal sigorta hakları yalnız çalışanların korunması amacına yönelik olmayıp, aile bireyinin de korunmasını amaçlamaktadır.

Bu sistem içinde aile kavramına sosyal sigorta kolları bakımından açıklık getirmekte büyük yarar bulunmaktadır.

YAŞLILIK SİGORTASI

Nitelik itibariyle uzun vadeli sigorta kolunu oluşturan Yaşlılık Sigortası, çalışanın çalışma gücünü yitmesi halinde kendisinin ve ailesinin geçim şartlarını sağlayan bir sigorta koludur.

ÖLÜM SİGORTASI

Ölüm Sigortası, çalışanın herhangi bir nedenle ölümü halinde geride kalan eş, bakmakla yükümlü olduğu çocuğu ve geçimini sağladığı ana ve babasının geçim şartlarını sağlayan bir sigorta koludur.

SAĞLIK SİGORTASI

Kısa vadeli sigorta kollarından olan Sağlık Sigortası, çalışanın hastalığı anında tekrar çalışma gücüne kavuşmasını temin etmekle görevli bir sigorta kolu olması yanında; çalışanın eşi, bakmakla yükümlü olduğu çocukları ve geçimini sağladığı ana ve babasını da kapsam içine alarak ailenin sağlık bakımından korunmasını da temin etmektedir.

ANALIK SİGORTASI

Analik sigortası, çalışan kadın ile çalışan erkeğin eşinin analik hallerinde korunmasını, çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesini temin eden bir sigorta koludur.

Çok özet bir şekilde amaçlarını belirtmeye çalıştığım bu sosyal sigorta programlarında AİLE kavramı küçük aile yapısı dışında daha geniş biçimde ana ve babayı da kapsayacak şekilde çizilmiştir.

Öncelikle Aile içinde eş korunmuştur.

Gerek ölüm sigortası ve gerekse Sağlık ve Analik Sigorta Kolları içinde eş ayn bir nitelikte korunmuştur.

Örnek olarak Ölüm Sigortası içinde parasal olarak korunan Eş'in bu haklardan faydalanma sınırı, yeni bir evlilik yapınca kadar devam ettirilmiştir. Hatta ölen eşinden sonra ikinci bir evlilik yapan eş, bu evliliğinin de sona ermesi durumunda ilik eşinden doğan sosyal sigorta hakkını almaya hak kazanarak olabilecek bir ekonomik korunma olarak değerlendirilmelidir.

Aynı hassasiyet ÇOCUKLAR için de öngörülmüştür.

Ancak çocuklar konusunu üç ayrı nitelikte değerlendirmek gerekmektedir.

Şöyleki; sosyal güvenlik bakımından kız çocukları daha geniş bir platformda koruma altına alınmıştır.

Kız çocukları yaş şartına bağlı olmaksızın geçimini sağlayabilecek bir işe girmeleri veya evlenmelerine kadar geçen zaman dilimi içinde babası veya annesinden doğan sosyal sigorta hakkı içinde korunmuştur.

Hatta evlenen bir kız çocuğunun boşanması halinde yine de baba veya annenin sosyal sigorta hakkından yararlanmaya hak kazanması, toplumumuzun kız çocuğunun ayrı bir statü içinde koruma görüşünden kaynaklanmaktadır.

Erkek çocuklar için Sosyal Sigorta Yasalarımız yaş sınırını öngörmüştür.

Genelde 18 yaş sınırı ile sınırlanan hak kazanma niteliği orta öğrenim yapılması halinde 20 yaşına, yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşına yükseltilerek, çocuğun öğrenim görmesi halinde toplumsal olarak korunması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede diğer bir husus da özürlü çocukların korunmasıdır. Sosyal Sigorta Kanunlarımız, çalışmıyacak derecede malül olan çocukların yaş ve diğer şartlara bağlı olmaksızın korunması esasını getirerek Sosyal Devlet İlkesinin gereğini yasal olarak belirlemiştir.

Aile kavramı Türk Sosyal Sigorta Mevzuatında biraz daha geniş olarak yorumlanmış ve bakımı sigortalı tarafından sağlanan ana ve baba da sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmıştır.

Ana ve baba hem sağlık sigortası bakımından hem de ölüm sigortası bakımından sosyal güvenlik kapsamına alınarak Ailenin korunmasında önemli bir gelişim sağlanmıştır.

Çok özet bilgi olarak belirlemeye çalıştığım konular, ülkemizde uygulanan sosyal sigorta kanunları ile belirlenen sınırları kapsamaktadır.

Tabii olarak bu hakların yeterli olup olmadığı konusu her zaman tartışılabilir ve eleştirilebilir.

Ancak bugün şu bilince erişmemizin zamanı geldiği kanısındayım.

Devletimizin sosyal alanlara ayırabildiği mali yük bu kadardır. Daha fazlası dahi olsa tahminim toplumsal olarak bizleri tatmin etmekten uzak kalacaktır.

Pekii, çözüm ne olmalıdır?

İşte bu noktada elimizde çok önemli bir sistem vardır ki bunu genişletmek ve yaygınlaştırmak hepimizin görevi olduğu kanısındayım.

Türk Medeni Kanun hükümleri açısından İSTİHDAM EDİLENLERE VE İŞÇİLERE YARDIM VAKIFLARI bu alanda büyük eksiklikleri giderebilecek bir sistem olarak görülmelidir.

Ülkemizde büyük kuruluşlar bakımından genişleyerek, yaygınlaşan bu tür vakıf kuruluşları, niteliği itibariyle büyük mali kaynak yaratabildiği gibi, hak sahibi kimseler ile ailelerin sosyo-ekonomik bakımından daha etkili bir şekilde korunmasına da imkan sağlamaktadır.

Konuyu bu şekilde ortaya koyduğumuz zaman şu hususların altını çizmekte yarar bulunmaktadır.

Çalışanların ve aile bireylerinin gerek ekonomik ve gerekse sağlık gibi alanlarda daha iyi daha etkin yardım alma imkanını elde etmeleri ancak mevcut sosyal güvenlik sistemine ek olarak Ek Sosyal Sigorta Vakıflarının devreye girmesi ile mümkündür.

Çünkü özellikle son on senelik sosyal sigorta uygulamaları ve mevcut ekonomik şartlar göstermiştir ki Devlet tarafından organize edilen sosyal sigorta hakkı așgari geçim şartlarını sağlamakla yükümlü bir sistemdir.

Bu ekonomik bakımdan da böyledir, sağlık bakımından da...

Esasen bugünkü uygulamaları da değerlendirirseniz bu tesbiti çok rahat yakalama imkanının elde edebilirsiniz.

O halde daha iyi emeklilik aylığı, daha rahat bir sağlık imkanı ve netice olarak çalışanın kendisi yanında ailesine de daha rahat bir yaşam hakkı sağlaması, ek sosyal güvenlik sisteminin gelişmesi ile mümkündür.

Bu imkanı verebilen ve o derecede iyi çalışan Ek Sosyal Güvenlik Vakıflarının bulunduğunu burada vurgulamak isterim.

Bu aşamada yasal olarak bazı düzenlemelerin yapılmasında da zorunluluk olduğu görülmektedir.

Ek Sosyal Güvenlik Vakıfları Türk Medeni Kanununda 1967 yılında 903 sayılı Kanunla yapılan düzenleme öngörülmüş ve 27 yıllık bir tarihi geçmişi taşımaktadır.

Günümüzde bu sistemin TÜRK TİCARET KANUNU ile müştereken ele alınıp daha güvenceye sahip, denetim fonksiyonu belirli bir kalıba yerleştirmekte büyük yarar bulunmaktadır.

Ancak bu şekilde TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ rahat bir yapıya kavuşabileceği gibi, öncelikle çalışanlar ve bu kapsamda eş, çocuk, ana ve babayı ihtiva eden Aile Birliği, hem ekonomik olarak hem de sağlık bakımından korunabileceğine inanmaktayım.

Vakıf sistemi Türk Tarihine her yönü ile damga vurmuş bir sistemdir.

Aynı sistemi daha başka alanlarda başarı ile uygulayabilmek çalışanlar yanında ailenin de korunmasına imkan sağlayan bir organizasyona dönüştürmemiz mümkündür.

Bu konuda başarı ile görev yapan Vakıflarımız, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sağladığı rahat işlev yapabileme imkanıyla sistemin yaygınlaşmasında büyük katkı oluşturmuştur.

Ancak bu İdari katkı ve desteğin daha modern bir yasal temele dayandırılması Türk toplumunun refah ve saadeti yanında sağlıklı bir Aile yapısının meydana gelmesini de temin edecektir.

TARTIŞMA

Oturum Başkanı- Sayın Gönencan'a, bu ilginç bildirimlerinden dolayı teşekkür ediyoruz.

Ayhan DÜRRÜOĞLU Sayın Erkilet, yeni vakıflar yapalım dediler. Halbuki, dün, İbrahim Beyefendi'nin de vurguladığı gibi, bu eski eserleri onararak, aynı düşüncelerle yeniden kazandırmak ve bu konuda Nesimi Yazıcı Bey'in de söylediği ve benim de şimdi rica edeceğim gibi, mealine uygun olarak eski vakıflarımızın onarılarak aynı şekilde bunların faaliyete geçirilmesi gereklidir.

O halde, bu ata yadigarı vakıfların mealine uygun olarak yeniden kullanılmasında, işsizlik sigortası kapsamında birtakım şeyler düşünülebilir.

Şaban ERKİLET- Hanımefendi, galiba konuşmamın bir yerini yanlış anladı. Benim belirtmek istediğim konu şu: Devletin, bu işlere yapmış olduğu harcamalar kısıtlı. Bunu görüyoruz. Ancak, vakıfların elinde büyük mali imkânlar var. Vakıflar, bu imkânları aile eğitimine tahsis edebilir. Bu bakımdan, vakıf kuruluşlarını teşvik etmek, güçlendirmek ve onlara özel görevler vermek gerekir şeklinde ifade ettim. Ama, yeni vakıflar kurulsun diye bir tabir kullanmadım.

Konuyu şöyle özetliyorum: Benim söylemek istediğim, yeniden organize edecek vakıflar yoluyla, bu konu üzerine gidilebilir. Bu konuyu tekrar açtığı için, hanımefendiye de teşekkür ederim.

Mehmet KÖPREKOL- Efendim, Türk ailesinin, Türk-Islam ailesinin, Batılı toplumlardaki aile birliklerine göre yeri nasıldır, nerededir? Örneğin, Japonya'da, İngiltere'de, Amerika'daki aile birliklerinin, sistemlerinin kurulmasında, bizdeki vakıf kuruluşları gibi kuruluşlarla, devletin vermiş olduğu imkânların mukayese edilmesi halinde biz kaçınıcı sıradayız? Birinci soru olarak bunu sormak istiyorum.

Bu kalkınmış ülkeler, mutlaka aile yapılarını çok sağlam esaslara göre kurmuşlar ki, aile birlikleri kuvvetli olunca, her aile kuvvetli olunca, sosyal yönden, ekonomik yönden, siyasal yönden, gayet tabii bu milletler de güçlenmişler ve bugün hayli ileri seviyelere gelmişlerdir. O halde, aile birimi, bir milletin içindeki aile birimi çok önemli bir birlik durumunda. Bu birliğin gelişmesi için, Medeni Kanunumuza göre 18 yaşını doldurmuş olan bayan veya erkek evlenme rüştünü ikmal etmiş durumda. Tabii ki bu gençlerimizin, evlenecek olan insanların, aileden veya toplumdaki almış oldukları bazı bilgi birikimleri var. Bu aile müessesesini kurup, yürütebileceklerine dair bir yaş seviyesidir. Ancak, bu imkânlardan yoksun olan kişiler de evleniyor veya bütün bilgileri bilmeyen kişiler de, 18 yaşını doldurunca evlenebiliyorlar. Fakat, evlendikten sonra, erkek veya bayan, yeteri kadar sorumluluklarını bilemiyorlar ve en kısa zamanda, hayatın güçlükleri, ekonomik şartlar altında birçok sıkıntıların da gelmesiyle birlikte, en kısa zamanda bu birliği bozma yoluna gidiyorlar ve doğan çocuklar da, sıkıntılar içerisinde, toplumda sorunlu insan olarak yetişiyorlar.

Benim acizane şöyle bir düşüncem var: Evlenecek olan insanların, kişilerin, evlenmeden önce, üç-dört aylık bir süre için, gerek kendi milletinin, kendi inancının, kültür değerleriyle ilgili, ailenin yönetimiyle ilgili, çocuğun yetiştirilmesiyle ilgili, eğitimiyle ilgili bir kurs görmelerini ve bu panelin sonunda, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, Hükümetimize, böyle bir kanun teklifi vermelerini arz ediyorum efendim.

Bundan gayemiz, gayet tabii ki, evliliğe ilk adımı atacak, aile müessesesi gibi kutsal bir müesseseyi tesis edecek olan kişilerin, bilgilendirilmesidir. Böyle bir kuruluşun kurulmasında herhangi bir fon oluşturulabileceği gibi, böyle bir yasal düzenleme yapılması halinde, mutlaka evlilik içerisindeki bu kişilerin bilgilendirilmesi bir şekilde sorunlara yaklaşacakları ve sorunları ilk başta, hiç olmazsa, görerek, yaşayarak çözüm yolları üretebilecekleri ve sağlam bir aile yapısını başlangıçta kurabileceklerine inanıyorum.

Son olarak şunu ifade ediyorum: Dünya aileler birliği içerisinde, inançları itibariyle, diğer Batılı ülkelerdeki aile birliğinin tesisindeki nikah merasimleri ile, bizdeki inançlarımıza göre nikah törenlerinde yapılan işlemlerdeki yasal statüler farklıdır. Biz, Türk ve Müslüman bir aile yapısına sahip olduğumuza göre, bir nikah merasiminde, herhangi bir ücret alınmadan dinî bir nikâhın da yapılmasında, büyük yarar olacağı ve 2000'li yıllarda yetişecek Türk gençliğinin, Türk-Müslüman gençliğinin daha inançlı, daha kuvvetli, kendi törelerini, kendi geleneklerini bilerek yetişeceklerine inanıyorum.

Şaban ERKİLET- Mehmet Bey, Türkiye'de ve yabancılarda aile konusunda bir soru sordu. Bu soruya, daha taferruatlı, daha detaylı girmek istemiyorum. Ancak, elimde, bir sempozyum bildirisi var. Bu sempozyum bildirisinin esas teması, 30 yıldan bu yana Batıda aile. Bunu okuyun, bütün konu cevaplandırılmış olacak.

Konu, 30 yıldan beri Batıda aile. Bunu, bir Fransız düşünür, 25-26 Kasım 1994 tarihinde bu salonda (T.Vakıflar Bankası Konferans Salonu) verdi.. Kısa özetini okuyorum: "*Son 30 yıl içinde, Kuzey Yarımküre, çok derin demografik kargaşalara sebep oldu. Doğum oranlarının hiç görülmemiş seviyelerin altına düşmesinin yanında, doğuma karşı temel davranışlar da, büyük sarsıntılara uğradı. Aslında, toplum, temelinin en hassas noktasından sarsıldığı görülüyor. Çünkü, aile, yaşamsal fonksiyonların tamamından yaralanmış gibidir. Üretim, yeniden üretim, eğitim ve aile şefkati...*"

İşte, bu kısa özetle, Batıdaki aile yapısının nereye gittiğini, kısa ve öz olarak görüyoruz.

Zahit GÖNENCAN- Ben de arkadaşşıma kısa bir cevap vermek istiyorum.

Benim kanım da, Türk aile yapısı, Türk-Islam sentezi içinde, çok kuvvetli bir temele sahiptir. Gelişmiş ülkelerde, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde aile yapısının bu kadar sağlam olduğu kanısında değilim ve en az 20 ülke gezdim, gözlemlerim de o. Fakat bu ülkeler, sağlam aile yapısını kurabilmek için, özellikle sosyal güvenlik sistemlerinden faydalanmışlardır. Mesela, ILO'nun 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları hakkındaki bir sözleşmesinde, bir aile yardımı sigorta kolu vardır. Bu Türkiye'de uygulanmayan bir koldur. Bu aile yardımı kolu, ülkelere göre değişiktir. İngiltere'yi örnek olarak vereyim size, orada, evlenme yardımından tutun, kira parasına kadar, devlet, sosyal amaçlı olarak yardım eder.

İkinci husus, çocuk hususudur. Bugün, çocuk nüfusunun artmaması, Avrupa'nın en büyük sorunlarından bir tanesidir ve bunun için çocuk parası denen bir sistemi, çok etkin bir şekilde kullanırlar. Öyle ki, şu anda rakamlar aklımda değil; ama, incellerseniz görürsünüz, dört veya beş çocuğu olan işçinin, normal bir işçinin aldığı ücret kadar para aldığı bir sistem geliştirilmiştir.

Dikkat ederseniz bu sosyal amaçlı tedbirlerle, o ülkenin sosyo-ekonomik sistemlerini ihtiva eden çözümler üretilebilir. Biz bugün, nüfus fazlalığından yakınıyoruz, zaman zaman aile planlaması vesaire şeklinde bu konuyu çeşitli platformlarda dile getiririz; fakat, buna karşılık Batı Avrupa yaşıyor, genç nüfus azalıyor. Bu da onların en büyük problemi. Bu da bizim, aile temelimizin kuvvetli olmasından kaynaklanıyor.

Oturum Başkanı- Değerli konuklar, büyük çalışma, araştırma ve emek mahsulü olarak ortaya koydukları bildirilerle bizi aydınlatan Sayın Ballar'a, Sayın Erkilet'e ve Sayın Gönencan'a teşekkür ediyorum.